

16. PIELIKUMS. SAISTĪTO IEINTERESĒTO PERSONU UN IEDZĪVOTĀJU IESAISTE

2022. gada aprīlī un maijā notika **Konference par Eiropas nākotni**. Tā iedzīvotājiem deva iespējas paust idejas par to, ko viņi sagaida no Eiropas Savienības, un rezultātā tika sagatavots galīgais ziņojums, kurā iekļauti 49 priekšlikumi. Attiecībā uz pārtikas izšķērdēšanu 1. priekšlikums, kas saistīts ar lauksaimniecību, pārtikas ražošanu, biodaudzveidību un ekosistēmām, ietver šādu pasākumu: “Piemērot aprites ekonomikas principus lauksaimniecībā un veicināt pasākumus pret pārtikas izšķērdēšanu”.

Temata “klimata pārmaiņas vide” 5. priekšlikums attiecas uz ilgtspējīgu patēriņu, iepakojumu un ražošanu. Šā priekšlikuma galvenais mērķis ir veidot aprites ekonomiku, veicinot ilgtspējīgus ES produktus un ražošanu, kā arī apritīgākus, autonomus un mazāk atkarīgus materiālus Eiropas Savienībā. Šā iemesla dēļ minētais priekšlikums cita starpā ietver tālāk minētos pasākumus.

- Stingrāki un saskaņoti ražošanas standarti ES un pārredzama marķēšanas sistēma visiem ES tirgū tirgotajiem produktiem attiecībā uz to ilgtspēju/vidisko pēdu, kā arī ilgmūžību, izmantojot kvadrāt kodu un ekoreitingu vai digitālo produkta pasi.
- Vēl vairāk izvairīties no atkritumu radīšanas, nospraužot atkritumu rašanās novēršanas un atkalizmantošanas mērķrādītājus un nosakot kvalitātes standartus atkritumu šķirošanas sistēmām.
- Izveidot ES zināšanu platformu par to, kā nodrošināt ilgtermiņa un ilgtspējīgu izmantošanu un kā saremontēt produktus, arī darīt pieejamu informāciju no patērētāju apvienībām.
- Ieviest pasākumus, ar kuriem novērš agrīnu vai priekšlaicīgu (arī plānotu) izstrādājumu novecošanu, nodrošina ilgākas garantijas, veicina tiesības uz remontu un nodrošina saderīgu rezerves daļu pieejamību un piekļūstamību.
- Izveidot otrreizējo izejvielu tirgu, arī apsvērt prasības attiecībā uz reciklēta saturošu procentuālo daudzumu un mudināt mazāk izmantot jaunmateriālus.
- Ātri ieviest vērīgu ilgtspējīgu tekstilizstrādājumu stratēģiju un izveidot mehānismu, kas nodrošinātu, ka patērētāji ir informēti par to, vai produkts atbilst ilgtspējas kritērijiem.
- Rīkoties ES mērogā, lai patērētājiem sniegtu iespējas un tos stimulētu produktus izmantot ilgāk.
- Stingrāki ražošanas standarti un taisnīgi darba apstākļi ražošanā un visā vērtības ķēdē.

Pēc konferences par Eiropas nākotni Komisija izziņoja **“jaunas paaudzes” pilsoņu paneldiskusiju**, ar kuras palīdzību pirms dažu svarīgu galveno priekšlikumu iesniegšanas Eiropas līmenī tiks uzklauts nejausi atlasītu iedzīvotāju viedoklis. Kā viens no pirmajiem trim tematiem, kas iedzīvotājiem jāapspiež, tika izvēlēta pārtikas izšķērdēšana (kopā ar virtuālo pasauli un mācību mobilitāti), un paneldiskusija tika organizēta trīs sesijās laikā no 2022. gada decembra līdz 2023. gada februārim. Lai gan pilsoņu paneldiskusija nebija daļa no apspriešanās pasākumiem, kas tika organizēti šā ietekmes novērtējuma vajadzībām, pilsoņu ieteikumi¹ Komisijai būs noderīgi darbā ar pārtikas izšķērdēšanas novēršanas jautājumiem, un tie tika ņemti vērā, gatavojot tiesību akta priekšlikumu, ar ko nosaka ES mēroga pārtikas

¹ Eiropas Komisija, Eiropas pilsoņu paneldiskusija par pārtikas izšķērdēšanu: galīgie ieteikumi, 2023. gada februāris, [flw_eu-actions_fwrt_20230210_recom-cit_0.pdf \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/food/systems/action-plan/food-waste-reduction).

atkritumu samazināšanas mērķrādītājus. Svarīgi ir tas, ka iedzīvotāju ieteikumi kalpos par norādēm, kas dalībvalstīm palīdzēs sasniegt ES pārtikas izšķērdēšanas samazināšanas mērķrādītājus.

1- Pilsoņu ziņojums no Eiropas Komisijas pilsoņu paneldiskusijas par pārtikas izšķērdēšanu

Ņemot vērā konferences par Eiropas nākotni galīgos ieteikumus, Komisija 2022. gada 17. jūnija paziņojumā “Pārvēršot redzējumu konkrētā darbībā” apņēmas dot iespēju apspriesties pilsoņu paneldiskusijās un sniegt ieteikumus pirms dažu svarīgu priekšlikumu iesniegšanas.

Pirmo no šīs **jaunās paaudzes pilsoņu paneldiskusijām** organizēja Veselības un pārtikas nekaitīguma ģenerāldirektorāts un Komunikācijas ģenerāldirektorāts laikā no 2022. gada 16. decembra līdz 2023. gada 12. februārim par tematu “**pārtikas izšķērdēšanas samazināšana**”. Paneldiskusija tika sasaukta, ņemot vērā sagatavošanas darbu saistībā ar ierosināto *Atkritumu pamatdirektīvas (ŪPD)*² pārskatīšanu, kurā Komisija apsvēra iespēju noteikt juridiski saistošus pārtikas atkritumu samazināšanas mērķrādītājus, kas dalībvalstīm būtu jāsasniedz līdz 2030. gadam.

I. Paneldiskusija

Paneldiskusijā **piedalījās** 147 pēc nejaušības principa atlasīti iedzīvotāji, kuri atspoguļoja ES daudzveidību vecuma, dzimuma, sociālekonomiskās izcelsmes, izglītības un ģeogrāfijas (valstspiederība un dzīvesvieta pilsētās/laukos) ziņā. Iedzīvotāji tikās trīs nedēļas nogales, kurās formulēja ieteikumus par to, kā aktīvāk rīkoties, lai samazinātu pārtikas izšķērdēšanu ES.

Viņiem **palīdzēja** profesionāli moderatori un koordinatori, Komisijas eksperti un zināšanu komiteja, arī ārējie eksperti.

Paneldiskusijā galvenā uzmanība tika pievērsta priekšlikuma vispārējam mērķim — paātrināt pārtikas izšķērdēšanas samazināšanu ES — un šādu ES tiesību aktu īstenošanai nākotnē. Pilsoņu paneldiskusijas mērķis bija noskaidrot iedzīvotāju viedokli par darbībām, kas dalībvalstīm, pārtikas piegādes ķēdes dalībniekiem, iedzīvotājiem un citām privātām un publiskām ieinteresētajām personām jāveic, lai pastiprinātu centienus samazināt pārtikas izšķērdēšanu un sasniegtu nākotnes mērķrādītājus.

II. Ieteikumi

Izstrādājot ieteikumus, iedzīvotāji uzrādīja **augstu apņēmības un iesaistes līmeni**. Pirmajā paneldiskusijas sanāksmē iedzīvotāji uzdeva vairāk nekā 80 jautājumus, no kuriem daudzi bija plašāki par pārtikas izšķērdēšanas tematiku un koncentrējās uz pārtikas sistēmu funkcionēšanu plašākā nozīmē, un tos izskatīja eksperti. Iedzīvotāji vēlējās, lai **ES pārtikas rīcībpolitikā viņu viedoklis tiktu vēl vairāk ņemts vērā un viņi varētu vairāk līdzdarboties**; tāpat iedzīvotāji aicināja izveidot vietējus un nacionālus iedzīvotāju iesaistes forumus. Viņi bija ieinteresēti turpmākajos pasākumos un veidos, kā turpināt darbu pie pārtikas izšķērdēšanas jautājuma, un daži ierosināja iedzīvotājus ciešāk iesaistīt ES pētījumos par pārtikas izšķērdēšanu vai nodrošināt pārstāvību tiesību akta priekšlikuma apspriešanā Eiropas Parlamentā. Viņi arī pauda vēlmi **palielināt pilsoņu paneldiskusijas pamanāmību**

² Ierosinātā Atkritumu pamatdirektīvas pārskatīšana attiecas gan uz pārtikas, gan tekstilizstrādājumu atkritumiem.

un tvērumu un labprāt uzņēmas lomu kļūt par **pārtikas izšķērdēšanas novēršanas** un pārmaiņu veicinātāju **vēstniekiem** attiecīgajos tīklos.

Šīs paneldiskusijas 23 ieteikumos, kas uzskaitīti pielikumā, **pārtikas sistēma ir apskatīta plaši**, cenšoties iesaistīt visus aktorus un stiprināt sadarbību visā pārtikas piegādes ķēdē. Šī **visaptverošā pieeja** atspoguļota arī iedzīvotāju ieteikumos aplūkotojos trīs tematos: 1) sadarbība pārtikas vērtības ķēdē: “no lauka līdz galdam”, 2) pārtikas uzņēmumu iniciatīvas, un 3) atbalsts patērētāju uzvedības maiņai.

Iedzīvotāju ieteikumos pārtikas izšķērdēšanas samazināšana ir saistīta ar **taisnīgu, vienlīdzīgu pārtikas piegādes ķēdi, kas nodrošina solidaritāti** (piemēram, atbalstot vietējos ražotājus un vērstoties pret negodīgu tirdzniecības praksi, kas var izraisīt pārtikas izšķērdēšanu, piemēram, pēdējā brīža pasūtījumu atcelšanu). Ņemot vērā arvien pieaugošās problēmas pārtikas nodrošinājuma jomā, ir ieteikts izveidot mehānismus, kuri atvieglotu pārtikas pārpalikumu pārdali tiem, kam tā ir vajadzīga (piemēram, tie varētu būt tīkli un digitāli risinājumi, kas pārtikas uzņēmējus savienotu ar pārtikas bankām un labdarības organizācijām), un aicina paplašināt pārtikas izšķērdēšanas definīciju, iekļaujot tajā pārtiku, kas nav novākta, un veicināt iespējas ievākt nenovākto ražu.

Ieteikumos atkārtoti uzsvērta vajadzība pēc **pierādījumos balstītas pieejas**, kas visiem dalībniekiem palīdzētu reāli novērst pārtikas izšķērdēšanu, uzsverot uzraudzības nozīmi. Iedzīvotāji arī atzīst, ka ES ir jāizvirza **vispārējs mērķis** samazināt pārtikas izšķērdēšanu un dalībvalstīm būtu jāveic pasākumi, kuri nodrošinātu šā mērķa sasniegšanu. **Liela nozīme ir izglītībai** par pārtiku un jo īpaši par pārtikas izšķērdēšanu, un iedzīvotāji to atbalsta visaugstākajā līmenī. Iedzīvotāji aicina izglītošanu par pārtiku iekļaut skolu mācību programmās, lai palīdzētu veidot informētību un izpratni par pārtikas vērtību jau no agrīna vecuma.

III. Nākamie posmi

Daži ieteikumi atspoguļo Eiropas Komisijas **pašreizējo darbu** ar dalībvalstīm un ieinteresētajām personām cīņā pret pārtikas izšķērdēšanu visā ES; tas apstiprina un atbalsta vajadzību pēc ES līmeņa rīcības šajā jomā. Piemēram, iedzīvotāji iesaka relevantajām ieinteresētajām personām **dalīties ar datiem un paraugpraksi** pārtikas izšķērdēšanas novēršanas jomā, kas ir viens no galvenajiem 2016. gadā izveidotās [ES Pārtikas zudumu un pārtikas izšķērdēšanas novēršanas platformas](#) uzdevumiem. [ES Rīcības kodekss attiecībā uz atbildīgu pārtikas uzņēmējdarbību un tirdzniecības praksi](#), ko 2021. gadā pieņēma ieinteresētās personas, mudina **pārtikas uzņēmumus uzņemties konkrētas saistības**. ES vadlīnijas, kuru mērķis ir veicināt [pārtikas ziedošanu](#)³ [dalībvalstīm var palīdzēt īstenot saskaņotas pieejas, kā to ierosinājuši ES iedzīvotāji](#).

Iedzīvotāji arī lūdz palīdzēt patērētājiem novērst pārtikas izšķērdēšanu, proti, organizēt gan valsts, gan ES mēroga kampaņas, kurās informētu par saistītajiem ekonomiskajiem un vidiskajiem ieguvumiem un iesaistītu pārtikas aprītē iesaistītos uzņēmējus. Iedzīvotāji kā patērētāji vēlas, lai tiem palīdzētu pieņemt informētus lēmumus par to, kā patērēt un lietot pārtiku saistībā ar “izlietot līdz” un “ieteicams līdz” datumiem. Pārtikas izšķērdēšanas novēršana patērētāju vidū ir svarīga Komisijas darba daļa, un saskaņā ar iedzīvotāju vēlmēm tā arī turpmāk būs svarīga darbības joma. Svarīgs piemērs tam ir [Eiropas Patērētāju pārtikas](#)

³ OV C 361, 25.10.2017., 1.–29. lpp.

[izšķērdēšanas forums](#)⁴, kas strādā pie tā, lai rastu risinājumus un izstrādātu instrumentus, kas palīdzētu samazināt patērētājiem pārtikas izšķērdēšanu.

Iedzīvotāju ieteikumos ir arī norādīti **jautājumi, kas vēl jāizskata**, piemēram, pasākumi, ar kuriem tiktu aizliegts iznīcināt lietošanai uzturā drošus pārtikas pārpalikumus. Lai gan šis princips jau ir atspoguļots atkritumu hierarhijā (kas nostiprināta atkritumu apsaimniekošanai veiktajos Eiropas tiesību aktos⁵), šo principu varētu vēl vairāk apsvērt Komisijas darbā, lai izveidotu ilgtspējīgas pārtikas sistēmas, kuras nodrošinātu, ka saražotā pārtika tiek vēl vairāk izlietota cilvēku uzturā. Vēl viena nākotnes darba joma, kas uzsvēta ieteikumos, ir pētniecība par inovatīvu un ilgtspējīgu iepakojumu. Turklāt ieteikumi atklāj arī **dažas jomas, kurās** Komisija, dalībvalstis un citi aktori **varētu rīkoties nākotnē**, piemēram, vajadzību uzlabot iedzīvotāju informēšanu un iesaisti visā ES. Daudziem iedzīvotājiem pirms iesaistīšanās paneldiskusijās nebija izpratnes ne par pārtikas atkritumu apjomu un ar to saistīto negatīvo ietekmi, ne arī par darbu, kas attiecīgajās dalībvalstīs tiek veikts, lai samazinātu un nepieļautu pārtikas izšķērdēšanu, piemēram, saistībā ar Starptautisko dienu informētībai par pārtikas zudumu un izšķērdēšanu. Komisija turpinās sadarboties ar dalībvalstīm un ieinteresētajām personām, lai vēl vairāk palielinātu informētību un atbalstītu paradumu maiņu attiecībā uz pārtikas izšķērdēšanu.

Attiecībā uz Eiropas Komisijas rīcībpolitikas veidošanu **pilsoņu paneldiskusijas iznākums virzīs Komisijas visaptverošo darbu pie pārtikas izšķērdēšanas jautājuma un kalpos par ceļvedi, kas dalībvalstīm palīdzēs sasniegt nākotnes mērķrādītājus**. Ieteikumi papildina ietekmes novērtējumu un sabiedrisko apspriešanu, ko Komisija veica, lai palīdzētu noteikt juridiski saistošus pārtikas atkritumu samazināšanas mērķrādītājus, un tie ir ņemti vērā šīs iniciatīvas gatavošanā. Turklāt iedzīvotāju ieteikumi tiks kopīgoti un apspriesti ar ES Pārtikas zudumu un pārtikas izšķērdēšanas novēršanas platformu, kurā iesaistījušās dalībvalstis un ieinteresētās personas; tādējādi tās šos ieteikumus varēs ņemt vērā savās pārtikas izšķērdēšanas novēršanas programmās. Iedzīvotāji tiks informēti par svarīgākajām ES norisēm pārtikas izšķērdēšanas novēršanā, piemēram, par tiesību akta priekšlikuma pieņemšanu.

“Bija lieliski sadarboties ar cilvēkiem no visas ES, un lielākā daļa iedzīvotāju ir ieinteresēti un mēģina atrast pareizo veidu, kā mazināt pārtikas izšķērdēšanu.”

Lūsija, 40 gadi, Čehija

⁴ Eiropas Komisija, ES projekts: [Eiropas patērētāju Pārtikas izšķērdēšanas novēršanas forums](#), 2021. gada oktobris–2023. gada jūlijs.

⁵ OV L 150, 14.6.2018., 109.–140. lpp.

EIROPAS PILSOŅU PANELDISKUSIJAS PAR PĀRTIKAS IZŠĶĒRDĒŠANU GALĪGIE IETEIKUMI

Nr.	Ieteikuma nosaukums	Par	Pret	Atturas
1	Jo tuvāk lauksaimnieks, jo laimīgāks patērētājs: mazāk atkritumu, lielāka ilgtspēja	120	15	5
2	Vietējās produkcijas garša: publiskais un privātais atbalsts vietējai lauksaimniecībai, lai samazinātu pārtikas izšķērdēšanu	119	9	12
3	Neizšķērdē, dalies!	93	31	16
4	Datu un paraugprakses apmaiņa visā Eiropā	97	27	16
5	Datu vākšana visā pārtikas piegādes ķēdē	101	28	11
6	Pilsoņu viedoklis ir svarīgs: iedzīvotāju līdzdalība Eiropas pārtikas politikā	91	37	12
7	Tikko savākti: sezonas pārtikas produktu vērtība	103	26	11
8	ES mēroga pārtikas produktu apmaiņas tīkls	84	41	14
9	Plānotie pirkumi un pārdale	85	38	16
10	Restorāni nozīmē "Baudīt bez izšķērdēšanas"	113	17	9
11	Visi atkritumi ir no svara	73	48	18
12	Obligāta ziņošanas sistēma caurskatāmībai apvienojumā ar sodiem un atlīdzību	68	56	15
13	ES mēroga tiesību normas par nepārdotu pārtikas produktu iznīcināšanu — dalībvalstis var mācīties cita no citas	109	20	10
14	Caurskatāmība attiecībā uz pārtikas izšķērdēšanu redzamībai un pasākumiem	102	22	15
15	Inovatīvs un ilgtspējīgs iepakojums un, ja iespējams, nekāda iepakojuma	116	18	5
16	Plašāka pārtikas produktu izšķērdēšanas definīcija, lai saglabātu nenovākto pārtiku	110	19	10
17	Pieaugušie ir jāpamudina prioritārā kārtā iestāties pret pārtikas izšķērdēšanu	113	20	6
18	Informētība par uztura un ilgtspējīgas pārtikas jautājumiem pamatskolās un vidusskolās	123	9	7
19	Atbalsts pārtikas apmaiņas lietotnēm un platformām, kas savieno patērētājus	97	25	17
20	Saglabāt pārtikas produktus un ietaupīt naudu: Eiropas kampaņa pret pārtikas izšķērdēšanu sadarbībā ar pārtikas mazumtirgotājiem četrās nedēļas nogalēs gadā	98	31	10
21	"Izbeigsim pārtikas izšķērdēšanu": informētības nedēļa par pārtikas izšķērdēšanu skolā	116	16	7
22	Ir jāgādā, lai patērētāju rīcībā būtu dati, kas viņiem palīdzētu apzināt savu ietekmi uz pārtikas izšķērdēšanu un saprast, kā apstrādāt, saglabāt un atkalizmantot produktu pirms un pēc derīguma termiņa beigām. ("izlietot līdz" ir drošības termiņš, pēc kura produktu nevajadzētu lietot; "ieteicams līdz" norāda datumu, līdz kuram produkts saglabā tā optimālo kvalitāti)	108	26	5
23	Standartizētas prakses ieviešana mazumtirdzniecības līmenī, kad patērētājiem reklamē produktus, kam tuvojas derīguma termiņš.	109	18	12

Ieteikumi (pilns teksts), ko formulējuši Eiropas Komisijas pārtikas izšķērdēšanai veltītās pilsoņu paneldiskusijas dalībnieki

I TEMATISKAIS BLOKS “SADARBĪBA PĀRTIKAS VĒRTĪBAS ĶĒDĒ: NO LAUKA LĪDZ GALDAM”

IETEIKUMS NR. 1

Jo tuvāk lauksaimnieks, jo laimīgāks patērētājs: mazāk atkritumu, lielāka ilgtspēja

Iesakām turpināt strādāt ar ES politiku un iniciatīvām, lai atbalstītu mazos ražotājus, kas pārdod savu produkciju mazumtirgotājiem un lielveikaliem. Lielie mazumtirgotāji/pārstrādātāji šajās attiecībās ir nepārprotami noteicēji un bieži vien izmanto šīs priekšrocības, lai virzītu tirdzniecību sev par labu, un tāpēc dažkārt izraisa pārtikas izšķērdēšanu.

Īpaša uzmanība jāpievērš trim aspektiem.

- 1) Eiropas Savienībai un dalībvalstīm vajadzētu mudināt mazumtirgotājus un lielveikalus vienmēr iepirkt produktus no tuvākā iespējamā ražotāja. Turklāt tām vajadzētu izpētīt un izstrādāt stimulus, kas motivētu mazumtirgotājus ievērot šos ieteikumus.
- 2) Eiropas Savienībai ir jāuzrauga 2019. gadā ieviestais pēdējā brīža atteikuma aizliegums un jāseko tam, kā arī jābūt gatavai iejaukties, ja tas netiek ievērots.
- 3) Eiropas Savienībai ir jāturpina strādāt ar politiku attiecībā uz nepievilcīga izskata vai nepareizas formas pārtikas produktiem un sīkāk jāpēta, kādas sekas pārtikas izšķērdēšanai rada atteikšanās no šādiem produktiem.

Pamatojums/motīvs

Atbalstot mazos ražotājus un to produkcijas noietu tuvākajā apkaimē, ir iespējams vairākos veidos ļoti veiksmīgi samazināt pārtikas izšķērdēšanu gan vērtību ķēdē, gan mājsaimniecībās.

- Ja pārtikai ir ilgi jātransportē un lielveikali cenšas saglabāt rentabilitāti, palielinot apjomus, pārtika, visticamāk, tiek izšķērdēta.
- Vietējie ražotāji spēj labāk pielāgoties pārmaiņām un ātrāk reaģēt uz pieprasījuma izmaiņām, kas var veicināt atkritumu apjoma mazināšanos.
- Pārtika no tuvējiem ražotājiem bieži vien ir kvalitatīvāka un ilgāk uzglabājama, tāpēc mājsaimniecībās parasti nerodas tik daudz atkritumu.
- Patlaban pārtikas produkti tiek izmesti to nepareizās formas dēļ, bet šo situāciju var novērst.
- Ieviešot visaptverošākus noteikumus un regulējumu mazo ražotāju atbalstam, var izvairīties no pārtikas izšķērdēšanas pēdējā brīža atteikuma dēļ.

Papildu piezīmes

Pozitīva ietekme uz pārtikas drošību un veselību.

Jāuzsver tas, cik svarīgi ir apvienot šo ieteikumu ar citām iniciatīvām, kas vērstas uz patērētāju uzvedību, sabiedrības informētību un izglītošanu, lai stiprinātu sadarbību starp ieinteresētajām personām un uzlabotu vispārējo izpratni par pārtikas izšķērdēšanu un tās saistību ar vietējo pārtikas ražošanu.

Problēmas

- Kompromiss ar ES brīvās tirdzniecības un brīvā tirgus principu, tāpēc pret to var iebilst lielās korporācijas/mazumtirgotāji un lobistu grupas.
- Turpinot izstrādāt šo ieteikumu, ir svarīgi apsvērt un apspriest, ko nozīmē termins “vietējais” un “īsā piegādes ķēde”, jo ES līmenī abiem nav vienotas definīcijas.
- Potenciāli ierobežotajam piedāvājumam problēmas var sagādāt produktu sezonālitate un patērētāju pieprasījums, jo pārtika galvenokārt nāk no pārtikas īsās piegādes ķēdes.

IETEIKUMS NR. 2

Vietējās produkcijas garša: publiskais un privātais atbalsts vietējai lauksaimniecībai, lai samazinātu pārtikas izšķērdēšanu

Iesakām vietējām un reģionālajām iestādēm atbalstīt vietējos lauksaimniekus ar praktiskiem risinājumiem un iniciatīvām, kuru mērķis ir samazināt pārtikas izšķērdēšanu. To mērķis ir mudināt ieinteresētās personas veidot ciešāku sadarbību, lai virzītu šīs iniciatīvas un tādējādi izveidotu ilgtspējīgu pārtikas sistēmu, kas sniegtu labumu gan lauksaimniekiem, gan patērētājiem.

Vietējām iestādēm tiek ierosinātas vairākas iniciatīvas.

- 1) Piešķirt nodokļu atvieglojumi un subsīdijas mazajiem lauksaimniekiem.
- 2) Atbalstīt vietējos lauksaimniekus jaunu tirgu atrašanās, kur tie būtu pasargāti no negodīgām varas attiecībām ar mazumtirgotājiem, piemēram, atvēlot publiskas telpas tirdzniecībai.
- 3) Sadarbojoties ar vērtību ķēdes ieinteresētajām personām, veicināt iekļaujošus procesus un iniciatīvas, kas novērstu pārtikas izšķērdēšanu, piemēram, pilsētās popularizējot pārtikas atkritumu mazināšanai veltītas lietotnes.
- 4) Atbalstīt asociācijas un citas struktūras, piemēram, pārtikas bankas, kas palīdz vietējiem lauksaimniekiem risināt pārtikas izšķērdēšanas jautājumu.

Pamatojums/motīvs

Atbalstot mazos ražotājus un to produkcijas noietu tuvākajā apkaimē, ir iespējams vairākos veidos ļoti veiksmīgi samazināt pārtikas izšķērdēšanu gan vērtību ķēdē, gan mājsaimniecībās.

- Ja pārtikai ir ilgi jātransportē un lielveikali cenšas saglabāt rentabilitāti, palielinot apjomus, pārtika, visticamāk, tiek izšķērdēta.
- Vietējie ražotāji spēj ātrāk reaģēt uz pieprasījuma izmaiņām un labāk pielāgoties pārmaiņām, kas var veicināt atkritumu apjoma mazināšanos.
- Pārtika no vietējiem ražotājiem bieži vien ir kvalitatīvāka un ilgāk uzglabājama, tāpēc, saīsinot vērtību ķēdi, samazinātos atkritumu daudzums gan transportēšanas, gan mājsaimniecību līmenī.

Papildu piezīmes

- Jāuzsver tas, cik svarīgi ir apvienot šo ieteikumu ar citām iniciatīvām, kas vērstas uz patērētāju uzvedību, sabiedrības informētību un izglītošanu, lai stiprinātu sadarbību starp ieinteresētajām personām un uzlabotu vispārējo izpratni par pārtikas izšķērdēšanu un tās saistību ar vietējo pārtikas ražošanu.

Galvenās problēmas

- Ieteikumam ir plaša darbības joma un sarežģīts raksturs. Daudzu ierosināto iniciatīvu analīze un īstenošana ir laikietilpīgs process, kam nepieciešamas stabilas uzraudzības sistēmas.
- Kompromiss ar ES brīvās tirdzniecības un brīvā tirgus principu, kas var radīt problēmas iniciatīvai un nepieņemšanu no dažādu ieinteresēto personu puses.

IETEIKUMS NR. 3**Neizšķērdē, dalies!**

Iesakām valdībām pamatlīmenī finansiāli atbalstīt pārtikas bankas un kopumā arī pārdalītājus, šim nolūkam izmantojot visā Eiropā izplatītu strukturālu shēmu, nevis galvenokārt privātus ziedojumus (tomēr nepiešķirt finansējumu 100 % apmērā, lai to nepārvērstu par uzņēmējdarbību). Iesakām arī izveidot platformu, kurā apvienotu dažādas esošās lietotnes, ko savstarpējai sadarbībai izmanto mazumtirgotāji un pārtikas bankas. Platformai jābūt ērti lietojamai, efektīvai un centralizēti pārvaldītai. Iesakām arī pārdalei nodoto (mazumtirgotāju ziedoto vai par zemāku cenu pārdoto) pārtiku atdot pārtikas bankām laikus un labā stāvoklī — vēlams, 3–5 dienas pirms pārtikas sabojāšanās (pretstatā pamatnostādņēs noteiktajam 48 stundu termiņam). Kā stimulu mazumtirgotājiem varētu piešķirt nodokļu atlaidi, kas proporcionāli saruktu, pārdalei nodotajām precēm tuvojoties derīguma termiņa beigām. Lai varētu saņemt nodokļu atlaidi, mazumtirgotājiem ir jāziedo minimālais pārtikas daudzums.

Pamatojums/motīvs

Tā kā pašreizējā sistēmā nevar pilnībā izvairīties no pārtikas izšķērdēšanas, vajadzētu vismaz rīkoties, lai glābtu izšķērdēto pārtiku. Šajā kontekstā vajadzētu izmantot visus jau pieejamos rīkus (pārtikas bankas, lietotnes, attiecīgās asociācijas, iniciatīvas utt.).

Papildu piezīmes

Problemātisks uzdevums ir stiprināt pārtikas banku kapacitāti, nepārveidojot tās par uzņēmējdarbības novirzienu (tā vietā vēlamies samazināt pārtikas izšķērdēšanu jau sākotnēji).

IETEIKUMS NR. 4**Datu un paraugprakses apmaiņa visā Eiropā**

Mēs iesakām katras valsts valdībai Eiropas Komisijas Pārtikas izšķērdēšanas platformā ([ES Pārtikas zudumu un pārtikas izšķērdēšanas novēršanas platformā](#)) dalīties ar datiem un paraugpraksi attiecībā uz darbībām, kas aptver visus pārtikas atkritumu ķēdes posmus, sākot no ražotājiem un beidzot ar patērētājiem. Pēc tam šo informāciju pārvaldīs un analizēs īpaša ES pētnieku komiteja, kuras uzdevums būs popularizēt paraugpraksi un padarīt to viegli pieejamu. Datus par paraugpraksi vajadzētu iedalīt kategorijās pēc ražošanas un patēriņa veidiem. Vēlamies arī veicināt pilsētu/reģionu tīklu, kas piekļūst šiem datiem un izmanto sev vispiemērotāko praksi, pamatojoties uz līdzīgiem patēriņa un ražošanas modeļiem. Tīklu izveidos ar nolūku sniegt vietējām pašpārvaldēm iespēju savstarpēji apmainīties zināšanām, pamatojoties uz šīm līdzībām. Šim nolūkam varētu piemērot sadraudzības pilsētu koncepciju: pilsētas, kas sastopas ar līdzīgām pārtikas izšķērdēšanas problēmām, var sadarboties, lai kopīgi tās risinātu.

Pamatojums/motīvs

Ar paraugpraksi varētu apmainīties efektīvāk un konsekventāk. Turklāt šim nolūkam izmantotu gan ES Pārtikas zudumu un pārtikas izšķērdēšanas novēršanas platformu, gan arī *EUROCITIES* un sadraudzības pilsētu koncepciju. Mēs vēlamies veicināt pilsētu un reģionu sadarbību visā Eiropā.

Papildu piezīmes

IETEIKUMS NR. 5

Datu vākšana visā pārtikas piegādes ķēdē

Iesakām kādai noteiktai ES iestādei vai citām aģentūrām vai pētniecības iestādēm apkopot datus par to, kā, kur, kāpēc un kad pārtikas piegādes ķēdē rodas pārtikas atkritumi un kas tos rada. To varētu paveikt šādi.

- 1) Dati par atsevišķu patērētāju uzvedību, veicot mērījumus lietotnēs.
- 2) Datu apkopošana klātienē, izmantojot Eirobarometra pētījumu.
- 3) Apsekojumi skolās un citās izglītības iestādēs. Tos var veikt pirms vai pēc skolu intervences, kuras mērķis ir novērst pārtikas izšķērdēšanu.
- 4) Pilsoņu paneļdiskusijā iesaistītie pilsoņi tiek izmantoti kā reprezentatīva kohorta pētniecības nolūkos.
- 5) Par intervences pētījumu varētu kļūt patērētāju uzvedības pētījuma reģistrs. Iedvesma no BE/NE patērētāju paradumu aptaujām.
- 6) Augstskolās izstrādātu zinātniski apstiprinātu pasākumu izmantošana.
- 7) Novērošanas pētījumi — konkrēti faktiskā atkritumu daudzuma izpēte, izmantojot esošos pilsētu un novadu atkritumu apsaimniekošanas procesus.
- 8) Lielveikalu un lauksaimnieku savstarpēji izrakstīto rēķinu apkopošana un salīdzināšana.
- 9) Standartizētu veidlapu izveidošana, lai ziņotu par atkritumiem.

Pamatojums/motīvs

Ja ir zināms, kur, kad un kāpēc pārtika tiek izšķērdēta, mēs varam sākt mērķtiecīgākas izpratnes veidošanas kampaņas un sniegt detalizētu ieskatu jomās, kur varētu panākt vislielāko pārtikas izšķērdēšanas samazinājumu. Mūsu grupa uzskata, ka, apkopojot precīzākus datus par to, kurā tieši pārtikas ķēdes posmā tiek izšķērdēta pārtika, mēs spēsim efektīvāk izstrādāt risinājumus, kā novērst pārtikas izšķērdēšanu. Pašreizējā ES plaši izplatītā metodika datu apkopošanai par pārtikas izšķērdēšanu (kā noteikts Komisijas Deleģētajā lēmumā (ES) 2019/1597) ir vērsta uz atkritumu daudzuma mērīšanu, savukārt mūsu priekšlikuma mērķis ir apkopot detalizētākus datus par to, kad un kur rodas pārtikas atkritumi un kas tos rada. Šos papildu datu apkopošanas projektus/iniciatīvas varētu izmantot, lai papildinātu kvantitatīvos datus, ko dalībvalstis apkopējušas jaunajos pārskatos, kas jāiesniedz katru gadu. Tajos būtu pieejami precīzāki dati par to, kā, kad un kur rodas pārtikas atkritumi un kas tos rada.

Papildu piezīmes

Piezīmes par vēlamajiem apkopojamajiem datiem. Būtu jāapkopo dati par to, kā, kad un kur rodas pārtikas atkritumi un kas tos rada. **Kāds/kas/kad.** Kādi pārtikas produkti tiek izšķērdēti un kādos gadījumos? Kas ir tie produkti, kurus cilvēki izmet atkritumos, un cik gramu paliek uz šķīvja? Datu salīdzinājums par to, cik daudz pārtikas tiek nopirkts un cik daudz tiek izmests. **Kā.** Kā pārtika tiek izšķērdēta — vai tā tiek izmesta atkritumos? Vai tā tiek pagatavota novēloti, sabojājas vai netiek izlietota līdz termiņa beigām? Vai tiek nopirkts pārāk daudz pārtikas? Varētu ņemt vērā arī kultūras atšķirības. **Kas.** Kas piegādes ķēdē

izšķērdē pārtiku: izplatītāji, patērētāji vai kāds cits? Vai patērētāji ir iedalīti pēc tā, kas izšķērdē visvairāk pārtikas (piemēram, noteiktā vecuma grupā vai valstī)? (Piezīme. Vai cilvēki vēlēsies sniegt šos datus?)

Saistībā ar 5) punktu: uzņēmuma nosaukums, no kura smeļamies iedvesmu, ir *Growth for Knowledge/GFK*.

Grupa uzskata, ka ir ļoti svarīgi aizsargāt Eiropas pilsoņu privātumu un persondatus. To vajadzētu ņemt vērā visos pētījumos, ko veic saskaņā ar šo ieteikumu.

IETEIKUMS NR. 6

Pilsoņu viedoklis ir svarīgs: iedzīvotāju līdzdalība Eiropas pārtikas politikā

Pamatojoties uz pieredzi Konferencē par Eiropas nākotni un šajā ES pilsoņu paneļdiskusijā par pārtikas izšķērdēšanu, iesakām izveidot vietējā un valsts mēroga pilsoņu iesaistīšanas forumus. Forumu uzdevums būtu sekot līdzi valstu stratēģijām, uzraudzīt tās un sniegt par tām ieteikumus nolūkā īstenot ES direktīvas par pārtikas izšķērdēšanas mazināšanu no iedzīvotāju skatupunkta. Iesakām ES Pārtikas zudumu un pārtikas izšķērdēšanas novēršanas platformā iekļaut arī pilsoņu pārstāvību un iesaistīšanu, ar kuru koordinētu apmaiņu starp forumiem. Gan valsts, gan ES līmenī forumiem vajadzētu piedāvāt platformu informācijas apmaiņai un savstarpējai zināšanu apguvei starp pilsoņiem/patērētājiem, ieinteresētajām personām un politikas veidotājiem.

Pamatojums/motīvs

Piedāvājam šo ieteikumu, jo ir svarīgi dot pilsoņiem iespēju paust viedokli, nodrošināt taisnīgu un caurskatāmu procesu un nodrošināt iedzīvotāju un lēmumu pieņēmēju savstarpējo koordināciju un zināšanu apguvi. Pilsoņi pārzina savu dzīvi vislabāk, tāpēc viņu skatupunkts ir jāņem vērā vietējā, valsts un ES līmenī.

Papildu piezīmes

IETEIKUMS NR. 7

Tikko savākti: sezonas pārtikas produktu vērtība

Iesakām mainīt patērētāju paradumus, informējot patērētājus par sezonālās pārtikas vērtību. Šajā nolūkā veikalos vajadzētu izvietot skaidras norādes, kas ļautu patērētājiem nepārprotami identificēt sezonas produktus. Informācija par produktu sezonalitāti būtu jāsniedz arī plašai sabiedrībai, izmantojot informēšanas kampaņas. Patērētāju informēšana ar izkārtnēm uz plauktiem un kampaņām var mudināt ražotājus audzēt sezonas pārtikas produktus. Iesakām arī iegūt labākus datus par visefektīvākajām metodēm, kā stimulēt sezonas pārtikas produktu ražošanu un ierobežot zemas kvalitātes nesezonas pārtikas produktu importu.

Pamatojums/motīvs

Piedāvājam šo ieteikumu, jo bieži tiek importēti nesezonas pārtikas produkti un/vai pārtikas produkti, kam ir zemāka kvalitāte nekā sezonas pārtikas produktiem. Kvalitatīvāki pārtikas produkti var ietekmēt patērētāju uzvedību, jo šādiem produktiem patērētāji mēdz piešķirt lielāku vērtību un tos mazāk izšķērdēt.

Papildu piezīmes**II TEMATISKAIS BLOKS “PĀRTIKAS UZŅĒMUMU INICIATĪVAS”****IETEIKUMS NR. 8****ES mēroga pārtikas produktu apmaiņas tīkls**

Iesakām ES mēroga tīmekļvietnē izveidot lielāko izplatītāju reģistru tiešai saziņai, lai varētu apmainīties ar pārtikas produktiem, kam drīz beigsies derīguma termiņš, vai pārtikas pārpalikumu. Tīmekļvietne palīdzētu novērst pārtikas izšķērdēšanu, nodrošinot saziņu gan piegādes ķēdes līmeņa robežās (sk. tālāk), gan ar nākamo līmeni. Tajā var reģistrēties uzņēmumi un pārdot vai iepirkt pārtikas pārpalikumu par zemāku cenu. Būtu šādi trīs līmeņi.

1. Pirmajā līmenī būtu iekļauti ražotāji, lauksaimnieki un izplatītāji.
2. Otrajā līmenī būtu iekļauti lielveikali, pārtikas bankas un sabiedriskās virtuves.
3. Trešajā līmenī būtu iekļauti patērētāji un mājsaimniecības.

Pamatojums/motīvs

Pilsoņi nesniedza pamatojumu.

Papildu piezīmes**IETEIKUMS NR. 9****Plānotie pirkumi un pārdale**

Iesakām izstrādāt tiesisko regulējumu, ņemot vērā drošības noteikumus un datu prognozēšanu, nolūkā saskaņot dalībvalstu tiesību aktus par praksi, ko īstenot visā piegādes ķēdē attiecībā uz pārtikas pārpalikuma un pārtikas produktu, kam drīzumā beigsies derīguma termiņš, pārdali. Iepirkumu apjomi jāsaista ar pārdotās produkcijas apjomiem. Lielveikaliem un piegādātājiem kā stimulus varētu piedāvāt dažādas priekšrocības (piemēram, nodokļu atvieglojumus) pārdošanai par zemāku cenu vai ziedošanai.

Pamatojums/motīvs

Pilsoņi nesniedza pamatojumu.

Papildu piezīmes**IETEIKUMS NR. 10****Restorāni nozīmē “Baudīt bez izšķērdēšanas”**

Iesakām Eiropas iestādēm šādu plānu, lai samazinātu pārtikas izšķērdēšanu restorānos. Visu veidu restorāniem būtu jāļauj attēlot logotipu (kas ir saskaņots visā ES), tiklīdz tie ir izpildījuši noteiktus kvalitātes kritērijus (piemēram, tālāk izklāstītos un dažus citus). Logotips kalpotu kā reklāma tam, ka maltītes pārpalikums var paņemt līdzī uz mājām, un viesmīļiem būtu jānodrošina trauki līdzņemšanai. Restorāni, kas ieviestu logotipu, papildinātu ēdienkarti ar norādi, ka viesi pārpalikums var ņemt līdzī uz mājām. Ja arī pēc tam vēl palicis pāri gatavais ēdiens, tas būtu jāpiedāvā darbiniekiem. Ja virtuvē ir palikušas neapstrādātas pārtikas produktu atliekas, tās būtu jāpiedāvā pārtikas bankām vai citām labdarības iestādēm.

Ja pārtikas produkti nav ēdami, tos vajadzētu izmantot atjaunīgās enerģijas ražošanai. Lai mudinātu restorānus izpildīt šos kvalitātes kritērijus (vai citus kvalitātes kritērijus), restorāniem būtu jāsniedz finansiāls atbalsts šā plāna īstenošanai. Nodokļu atvieglojums varētu kalpot kā finansiāls stimuls, un varētu piešķirt arī papildu atbalstu. Tā kā virtuves pārtikas pārpalikums var nosvērt vai izmērīt, tos varētu uzskaitīt un ņemt vērā, piešķirot nodokļu atvieglojumus.

Pamatojums/motīvs

Iesakām šo tāpēc, ka restorānos tādējādi mazinātos pārtikas izšķērdēšana un daudzi cilvēki vairs neizjustu kaunu palūgt maltītes pārpalikums ņemt līdzī uz mājām. Ja restorāni rādīs priekšzīmi, ļaudīm būs stimuls arī savās mājās mazināt pārtikas izšķērdēšanu.

Papildu piezīmes**IETEIKUMS NR. 11****Visi atkritumi ir no svara**

Iesakām atkritumu apsaimniekošanas organizācijām ieviest pienākumu nosvērt, mērogot vai izmērīt organiskos atkritumus. Īstermiņā plānam būtu jākoncentrējas uz publiskajām iestādēm (piemēram, skolām un slimnīcām) un visu apkaimi vai rajonu, bet ilgtermiņā tajā būtu jāiekļauj arī mājsaimniecības. Šo iestāžu/rajonu pārstāvjiem un vēlāk arī mājsaimniecībām būtu regulāri jāsaņem pārskati un salīdzinājumi ar iepriekšējiem periodiem un ar citām struktūrām. Tas vairo informētību un mudina mazināt pārtikas izšķērdēšanu. Mērīšanas metodēm visās valstīs nav jābūt vienādām —

pietiek, ja skaitļi ir salīdzināmi konkrētajā valstī.

Pamatojums/motīvs

Šo ieteikumu ierosinājām tāpēc, ka tas paplašinātu patērētāju izpratni. Tas kalpotu arī kā pamudinājums samazināt pārtikas izšķērdēšanu. Ieteikuma rezultāti ir izmērāmi gan īstermiņā, gan ilgtermiņā, sniedzot zināmu motivāciju samazināt pārtikas izšķērdēšanu.

Papildu piezīmes

IETEIKUMS NR. 12

Obligāta ziņošanas sistēma caurskatāmībai apvienojumā ar sodiem un atlīdzību

Iesakām izveidot ziņošanas sistēmu (sevišķi tādu, kas līdzinās ISO sertifikācijai), lai noteiktu konkrētus standartus visā vērtību ķēdē, tostarp ražotājiem, mazumtirgotājiem, lielveikaliem, restorāniem un viesnīcām. Būtu jānošķir lielie un mazie/vidējie uzņēmumi (MVU), pamatojoties uz pašreizējām uzņēmumu klasificēšanas kategorijām. Standartu pārkāpšanas gadījumā būtu jāpiemēro sodi, savukārt, ja uzņēmumi pārspēj standartu kritērijus, jānodrošina atlīdzība. Būtu jāievieš relatīva naudas soda sistēma, kas ir proporcionāla pārkāpuma smagumam un uzņēmuma lielumam. Atlīdzībai galvenokārt vajadzētu būt balstītai uz marķēšanas sistēmu, piemēram, piešķirot A, B vai C pakāpi, vai iespējamiem finansiāliem stimuliem, sevišķi attiecībā uz MVU. Ziņošanas pienākums jāuzliek neatkarīgiem un ārējiem revidentiem, nevis uzņēmumiem. Publiskās iestādes dalībvalstu līmenī (piemēram, ministrijas vai regulatīvās iestādes) ir atbildīgas par īstenošanas un uzraudzības nodrošināšanu. Datiem būtu jābūt publiski pieejamiem un tādiem, lai varētu mācīties cits no cita. Komisijai vajadzētu veikt pārraudzības un koordinācijas funkciju.

Pamatojums/motīvs

Caurskatāmības nolūkos ir svarīgi, lai marķējumu dati būtu pieejami cilvēkiem, kuri vēlas iegūt vairāk informācijas nekā to, kas norādīta tikai pārtikas produkta etiķetē.

Papildu piezīmes

IETEIKUMS NR. 13

ES mēroga tiesību normas par nepārdotu pārtikas produktu iznīcināšanu — dalībvalstis var mācīties cita no citas

Jānodrošina, lai pārtikas produkti pirms izmešanas tiktu izmantoti dažādās fāzēs. Prioritāri ir jāizvairās no pārtikas izšķērdēšanas, bet, ja tas nav iespējams, tad jāizmanto šāds cikls: patēriņš cilvēku uzturā, patēriņš dzīvnieku uzturā, biodegviela un kompostēšana. Dalībvalstis atbild par vajadzīgās infrastruktūras izveidi, lai nodrošinātu īstenošanu. ES izvirza visaptverošu mērķi par noteiktu procentuālo daļu samazināt pārtikas izšķērdēšanu. Dalībvalstis nosaka valsts standartus, lai kopīgi sasniegtu ES mērķi. Dalībvalstis var īstenot vai nu brīvprātīgus, vai obligātus pasākumus, kas uzņēmumiem jāievēro. Samazinājumam jābūt kvantitatīvi nosakāmam. Pēc izmēģinājuma posma, kurā galvenā uzmanība pievērsta lielveikaliem, un veiktajām korekcijām, pamatojoties uz mācīšanos citam no cita, paraugpraksi būtu jāklūst par pamatnostādņēm visās dalībvalstīs.

Pamatojums/motīvs

Francijas piemēru nevar izmantot, tāpēc ir vajadzīgs labāks risinājums, piemēram, līdzīga platforma kā Somijā, kur uzņēmumi var augšupielādēt informāciju par pārtikas produktiem, kas nonāktu atkritumos. Tiesību aktiem, kas aizliegtu pārtikas izšķērdēšanu, būtu jābūt vispārīgiem, lai būtu ņemtas vērā dalībvalstu atšķirīgās kultūras.

Papildu piezīmes

IETEIKUMS NR. 14

Caurskatāmība attiecībā uz pārtikas izšķērdēšanu redzamībai un pasākumiem

Iesakām visiem pārtikas piegādes ķēdes dalībniekiem, izņemot mājsaimniecības, noteikt pienākumu veikt mērījumus un caurskatāmi ziņot par to, kā rīkoties ar pārtikas produktu atkritumiem un to apstrādi. Jāuzsver nepieciešamība pēc jaunām datu apkopošanas iespējām vēl lielākā mērā, kā arī lauksaimniecības nozarē jāiekļauj pārtikas zudumu uzskaitē.

Turklāt pēc tam būtu jāievieš diferencēti stimuli ar nolūku sekmēt brīvprātīgas vienošanās, lai tādējādi atbalstītu iestādes, kas uzņemtos vadību. Tāpat svarīgāku nozīmi piešķir arī koriģējoši pasākumi, kuru mērķis ir iekļaut procesā visus pārtikas piegādes ķēdes dalībniekus (izņemot mājsaimniecības).

ES vajadzētu izvērtēt dalībvalstīs izmantoto paraugpraksi attiecībā uz valstīs ieviestajām ziņošanas struktūrām un stimuliem, kā arī koriģējošiem pasākumiem. Tas palīdz vēl pamatīgāk iestrādāt Eiropas Savienībā sistēmu, ar kuru datus padara salīdzināmākus.

Pamatojums/motīvs

Iesakām šo tāpēc, ka izpratne par pašreizējo situāciju pārtikas izšķērdēšanas jomā kalpo par pamatu tam, lai varētu piemērot turpmākas pieejas, piemēram, stimulus, inovatīvas brīvprātīgas vienošanās un koriģējošus mehānismus, lai izvairītos no pārtikas izšķērdēšanas.

Papildu piezīmes

Kā piemēru stimuliem var minēt ES mēroga marķēšanas paņēmieni, kas dotu iespēju izmantot mārketinga stratēģiju sniegtās priekšrocības. Kāds cits piemērs ir atbilstīga finansiāla kompensācija par pārtikas izšķērdēšanas mazināšanu.

IETEIKUMS NR. 15

Inovatīvs un ilgtspējīgs iepakojums un, ja iespējams, nekāda iepakojuma

Iesakām arī turpmāk veikt ieguldījumus zinātniskos pētījumos par inovatīviem un alternatīviem ilgtspējīga iepakojuma veidiem. Tie palīdz paildzināt lietošanas termiņu un uzlabot iepakojuma izmēru nolūkā samazināt pārtikas izšķērdēšanu, kā arī paaugstināt pārtikas drošību transportējot. Šim nolūkam ES būtu jānodrošina finansiāls un politisks atbalsts ar atbilstošām programmām, piemēram, finansējot jaunuzņēmumus un mazākus inovatīvos resursus. Turklāt iesakām atbalstīt mazumtirgotājus, lai tie pārdotu pārtikas produktus bez iepakojuma, ja vien iespējams, vienlaikus neapdraudot pārtikas drošību.

Pamatojums/motīvs

Iesakām šo tāpēc, ka mūsu sabiedrībā joprojām ir populāri izmantot ļoti daudz iepakojuma, it īpaši saistībā ar transportēšanu un pārtikas drošību. Tāpēc uzskatām, ka pārmaiņas šajā ziņā var veicināt, atbalstot inovācijas (pētniecību/jaunuzņēmumus) videi nekaitīga iepakojuma jomā. No vienas puses, pielāgojot ātrbojīgu pārtikas produktu iepakojuma izmērus, tiktu samazināta pārtikas izšķērdēšana, tomēr ir jāņem vērā iepakojuma atkritumu pieauguma risks (ko vajadzētu censties novērst ar iepriekš minētajiem pētījumiem). No otras puses, vajadzētu piedāvāt pārtikas produktus pa atsevišķām porcijām, ja patērētājs ir paņēmis līdzīgu savu uzglabāšanas trauku (arī nolūkā samazināt pārtikas un cita veida atkritumus). Ja tiek izstrādāta videi nekaitīga iepakojuma struktūra un attiecīgi tiek pielāgota visa infrastruktūra, galu galā var panākt patērētāju akceptu.

Papildu piezīmes

III TEMATISKAIS BLOKS “ATBALSTS PATĒRĒTĀJU UZVEDĪBAS MAIŅAI”

IETEIKUMS NR. 16

Plašāka pārtikas produktu izšķērdēšanas definīcija, lai saglabātu nenovākto pārtiku

Iesakām nenovākto pārtiku iekļaut Eiropas definīcijā par pārtikas izšķērdēšanu. Vēlamies arī to, lai lauksaimniekiem būtu iespēja tirgū pārdot pārtikas produktus, kas neizskatās diez ko glīti, bet tomēr ir ēdami. Lai izvairītos no pārtikas zudumiem, lauksaimniekus vajadzētu apgādāt ar izkārtnēm, kas vēsta, ka nenovākto pārtiku ir aicinātas novākt mājsaimniecības un NVO.

Par šo ideju ir jāpaziņo divām grupām:

- pilsoņiem, izmantojot ieteikumā Nr. 20 izstrādāto kampaņu;
- lauksaimniekiem ar dalībvalstu lauksaimniecības ministriju starpniecību. Pēdējiem šis ieteikums būtu jāīsteno sadarbībā ar vietējām pašvaldībām un ražotāju arodbiedrībām.

Pamatojums/motīvs

Iesakām šo tāpēc, ka nav saprātīgi izšķiest ēdamus pārtikas produktus. Tiešā ražas novākšana sniedz atzinību lauksaimnieku darbam un piešķir vērtību izaudzētajai produkcijai.

Papildu piezīmes

Par problemātisku to padara tas, ka nevēlamies vainot lauksaimniekus.

IETEIKUMS NR. 17

Pieaugušie ir jāpamudina prioritārā kārtā iestāties pret pārtikas izšķērdēšanu

Iesakām katrai dalībvalstij īstenot programmu pieaugušajiem, lai vairotu izpratni un zināšanas par to, cik izmaksā pārtikas izšķērdēšana un kādi ir ieguvumi, ja to novērš valsts, reģionālā un vietējā līmenī.

Tās pamatā būtu jābūt labākajiem pieejamajiem datiem (ieteikums Nr. 5), lai uzsvērtu problēmas steidzamību. Šeit ietilpst lietotnes (ieteikums Nr. 18), kampaņas (ieteikums Nr. 4 un 20), tālākizglītība un apmācība pārtikas rūpniecībā strādājošajiem cilvēkiem, uzņēmuma iekšējās apmācības programmas speciālistiem, kā arī dokumentālās filmas un televīzijas programmas par šo tēmu. Piemēram, varētu pārraidīt īsas reklāmas, kurās attēlotu priekšrocības pārtikas produktu atkārtotai izmantošanai, popularizēt svētdienu kā pārpalikumu izlietošanas dienu un radīt spēļu šovus, kur jaunieši sacenstos pavārmākslā, tādējādi iesaistot raidorganizācijas.

Ir svarīgi vienkāršos veidos un ar pamudinājumiem informēt cilvēkus par ekonomiskajiem un vides ieguvumiem, kas rodas, neizšķērdējot pārtiku.

Viens no galvenajiem informācijas izplatīšanas kanāliem varētu būt plašsaziņas līdzekļi, it īpaši sabiedriskās radiostacijas un televīzija, drukātie mediji, sociālie mediji, publiskās iestādes, muzeji un mazumtirgotāji. Pašreizējās ES iestādes (piemēram, Eiropas vēstures nams) varētu izstrādāt resursus dalībvalstu atbalstam.

Pamatojums/motīvs

Iesakām šo tāpēc, ka citi ieteikumi attiecas uz bērnu izglītošanu, taču ir nepieciešami arī pasākumi, kam ir tūlītēja īstermiņa ietekme uz pašreizējo paaudzi, kas pērk pārtikas produktus un gatavo maltītes.

Papildu piezīmes

Sniegtais ieguvums ir tāds, ka lielveikalos izvietotie pamudinājumi izvairīties no pārtikas izšķērdēšanas atsvērtu mārketinga paņēmienus, kas mudina pirkt pārāk daudz.

IETEIKUMS NR. 18

Informētība par uztura un ilgtspējīgas pārtikas jautājumiem pamatskolās un vidusskolās

Iesakām pamatskolu un vidusskolu mācību programmās iekļaut ilgtspējīgas pārtikas un uztura tēmas, izveidojot jaunus obligātos priekšmetus, kādi jau dažās valstīs ir ieviesti, un/vai iekļaujot tās esošajos obligātajos priekšmetos. Šī ieteikuma mērķis ir vairot skolēnu izpratni par pārtikas izšķērdēšanu, rīkojot diskusijas par sociālekonomiskajām vērtībām, ilgtspējīgu ražošanu un patēriņu, iepirkšanās paradumiem un mājsaimniecības ekonomiku, kā arī praktiskas nodarbības skolu sadarbībā ar lauku saimniecībām. Sagaidām, ka ES īstenos divus priekšnosacījumus, kas nepieciešami šī ieteikuma realizēšanai. Pirmkārt, ir nepieciešama vairāku ieinteresēto personu izpratnes vairošanas kampaņa, lai radītu un palielinātu stimulu saistībā ar šo tēmu (ieteikums Nr. 20). Otrkārt, ir jāsniedz atbalsts skolotājiem, izmantojot apmācību, pedagoģisko apmaiņu un materiālus, esošos tīklus un pārbaudītu paraugpraksi. Kaut arī apzināmies, ka izmaiņu ieviešana var prasīt laiku, tomēr ir svarīgi jau tagad skolās organizēt akcijas dienas vai nedēļas par pārtikas izšķērdēšanas tēmu, mobilizējot dažādus sabiedrības dalībniekus (ieteikums Nr. 21).

Pamatojums/motīvs

Pārtikas izšķērdēšana liecina par to, ka pastāv plašākas sistēmiskas problēmas attiecībā uz to, kā mūsdienu sabiedrība Eiropā ražo, pērk un patērē pārtiku, tāpēc jebkurai pedagoģiskai rīcībai pārtikas izšķērdēšanas jomā ir jābūt daudz plašākai, tomēr jāņem vērā arī ražošanas un patēriņa vērtības un vēlamā nākotne Eiropā. Izglītība joprojām ir valsts kompetencē, un katrai dalībvalstij ir atšķirīgas mācību programmas. Mēs apzināties šīs atšķirības, bet vienlaikus mudinām ES sekmēt vērienīgus pasākumus jaunos un/vai esošajos mācību priekšmetos, piemēram, ģeogrāfijā vai ekonomikā.

Papildu piezīmes**IETEIKUMS NR. 19****Atbalsts pārtikas apmaiņas lietotnēm un platformām, kas savieno patērētājus**

Iesakām ES veicināt un atbalstīt jau esošās lietotnes un platformas, piemēram, *Olio* vai *FoodSharing.de*. Veicināmajiem rīkiem jāatbilst dažiem pamatkritērijiem, pēc kuriem tie ir attiecīgi jāizvērtē: ērta lietošana, bagātīga datubāze, neatkarība, pielāgošanās vietējiem apstākļiem un reāla ietekme uz pārtikas izšķērdēšanas ierobežošanu. ES, valstu un reģionālajām iestādēm ir proaktīvi jāsekmē visdaudzsološākie rīki, kas jau tiek izmantoti, un visādā ziņā — it īpaši finansiālajā — jāatbalsta to pilnveide un uzturēšana, izmantojot dažādas pētniecības, rīcības un finansēšanas programmas. Publiskajam finansējumam būtu jāveicina kvalitatīva un neitrāla informācija bez reklāmām.

Pamatojums/motīvs

Pašlaik ir daudz lietotņu, kurās apvienojušies dažādi dalībnieki — gan uzņēmumi ar patērētājiem, gan arī patērētāji savā starpā. Daži no šiem rīkiem, kas ļauj ietaupīt pārtiku, jau varētu būt kļuvuši populāri patērētāju vidū. Tomēr šķiet, ka tiem ir ierobežots ģeogrāfiskais tvērums vai arī eiropiešiem tie nav pietiekami labi zināmi. Mūsuprāt, Eiropas Savienībai un dalībvalstīm ir svarīgi aktīvi atbalstīt tehnoloģiskas inovācijas ar ievērojamu ietekmi, atstājot vietu jaunām idejām un inovācijām, kas varētu rasties un kļūt ilgtspējīgas ilgtermiņā.

Papildu piezīmes

IETEIKUMS NR. 20

Saglabāt pārtikas produktus un ietaupīt naudu: Eiropas kampaņa pret pārtikas izšķērdēšanu sadarbībā ar pārtikas mazumtirgotājiem četrās nedēļas nogalēs gadā

Iesakām ES koordinēt dalībvalstīs kampaņu, kas vērsta uz pārtikas preču veikaliem (pārtikas mazumtirgotājiem, lielveikaliem, hipermarketiem un maziem veikaliem). Šī kampaņa notiktu katru gadu četrās nedēļas nogalēs un būtu veltīta tēmai “Saglabāt pārtikas produktus un ietaupīt naudu”. Dalībvalstis pašas izraudzītos konkrētās nedēļas nogales. Datums būtu jāizvēlas, pamatojoties uz mērķi vairot izpratni par pārtikas produktu pirkšanas paradumiem (piemēram, valsts svētku vai tautas svinību laikā) un sezonalitāti (piemēram, ražas novākšanas laikā). Kampaņa būtu Eiropas Savienības iniciatīva, kurā visām dalībvalstīm būtu izstrādāts vienots vizuālais noformējums (vienots logotips, krāsu kods utt.). Pēc tam kampaņa tiktu īstenota valsts līmenī un koriģēta, pamatojoties uz katras valsts specifiku, svētku dienām, ēšanas paradumiem utt.

Pamatojums/motīvs

Iesakām šo tāpēc, ka ir svarīgi vairot pilsoņu izpratni par pārtikas izšķērdēšanu. Pašlaik ir tikai Starptautiskā pārtikas zudumu un atkritumu izpratnes diena, par kuru pilsoņi neko nezina un kas pazūd starp daudzām citām starptautiski svinamām dienām. Šim jaunajam pasākumam būtu veltītas četras nedēļas nogales gadā. Tas ļautu izgaismot problēmu Eiropas pilsoņu vidū, un lietderīgāk to būtu atkārtot gadā vairākas reizes, nevis veltīt tam tikai vienu dienu. Šādi tas arī kā Eiropas pasākums atšķirtos no ierastajām starptautiski svinamajām dienām.

Papildu piezīmes

- Viens no ieguvumiem, ko sniegtu šis ieteikums, ir tas, ka palielinātos Eiropas iedzīvotāju izpratne par pārtikas produktu iegādi, patēriņu un sezonalitāti, jo tādējādi varētu izvairīties no pārtikas izšķērdēšanas. Ja kampaņu rīkotu četras nedēļas nogales gadā, pilsoņiem regulāri tiktu atgādināts par iepriekš minēto. Vēl kāds ieguvums būtu sadarbības veicināšana ar pārtikas mazumtirgotājiem šīs kampaņas nolūkā un pārtikas mazumtirgotāju iesaistīšana cīņā pret pārtikas izšķērdēšanu.
- Problēmu rada jautājums par to, kā pasākumā iesaistīt pārtikas mazumtirgotājus / pārtikas tirdzniecības vietas. Tā kā pārtikas mazumtirgotāju mērķis ir maksimāli palielināt pārdošanas apjomus, daļa no tiem noteikti nevēlēšies mudināt cilvēkus samazināt pārtikas patēriņu vai mainīt patēriņa paradumus. Tomēr visu veikalu, tostarp pārtikas veikalu, mērķis ir gūt peļņu, tāpēc tie šo pasākumu varētu uzskatīt par stratēģiju laba tēla veidošanai, pozicionējot sevi kā dalībniekus cīņā pret pārtikas izšķērdēšanu. Vēl kāda problēma ir saistīta ar ES dalībvalstu individuālajām īpatnībām un svētku dienām: dažas valstis nesvin Ziemassvētkus vai svin tos atšķirīgos datumos, un svētku dienas dažādās valstīs var atšķirties.
- Citas idejas, kā šo ieteikumu varētu īstenot
 - * Kampaņai pret pārtikas izšķērdēšanu sadarbībā ar pārtikas mazumtirgotājiem izmantot daudzveidīgus avotus: tradicionālos plašsaziņas līdzekļus (televīziju, avīzes), sociālos medijus, vietējā mēroga ietekmētājus, reklāmu utt. Izmantot iespēju četrās nedēļas nogalēs izplatīt spēcīgu pārtikas bezatkritumu kampaņu.
 - * Šajās nedēļas nogalēs ES vajadzētu sniegt informāciju, kuri pārtikas mazumtirgotāji jau ir izstrādājuši un rīko iniciatīvas pret pārtikas izšķērdēšanu. ES būtu jāatbalsta

esošās iniciatīvas un jāsniedz informācija par paraugpraksi, kā arī jāizplata pozitīvs vēstījums. Nevajadzētu pievērsties šokējošiem vēstījumiem, bet gan koncentrēties uz pozitīvu pieredzi.

* Veikt četrās nedēļas nogalēs rīkoto pasākumu pēcpārbaudi un izvērtēšanu, lai panāktu uzlabojumus un ik gadu sasniegtu arvien vairāk cilvēku.

IETEIKUMS NR. 21

“Izbeigsim pārtikas izšķērdēšanu”: informētības nedēļa par pārtikas izšķērdēšanu skolā

Iesakām skolās organizēt tematisko nedēļu par pārtikas izšķērdēšanu, lai bērnu un pusaudžu vidū vairotu izpratni par šo tēmu. Nedēļas formātu un saturu varētu pielāgot atkarībā no skolēnu vecuma. Sākumskolās un darbā ar maziem bērniem šajā laikā būtu jāpievēršas izpratnes veidošanai ar spēļu palīdzību. Eiropas Komisija izstrādātu visās ES valodās un izdalītu skolām un skolotājiem rīkkopu par to, kā skolās vairo izpratni par pārtikas izšķērdēšanu un kā savos mācību priekšmetos rīkot diskusijas un pasākumus par šo tēmu. Rīkkopā būtu iekļautas pamatnostādnes ar ierosinātajām aktivitātēm, lai nepārslogotu skolotājus, turklāt tai vajadzētu būt ērti pieejamai tiešsaistē. Mazāko klašu skolēnus apbalvotu ar sertifikātiem (kuros būtu redzams ES logotips). Katra valsts izraudzītos attiecīgo nedēļu atkarībā no konkrētās izglītības sistēmas un akadēmiskā gada. Skolas varētu brīvi izlemt, kādas aktivitātes tās vēlas rīkot šajā nedēļā, izmantojot skolotājiem pieejamo rīkkopu.

Pamatojums/motīvs

Bērniem būtu jāiemācās apzināties pārtikas vērtību, to, kā pārtika tiek ražota un cik daudz laika nepieciešams pārtikas ražošanai. Ir svarīgi šo apziņu gūt jau agrīnā vecumā. Pasākums ar bērnu un pusaudžu starpniecību varētu sasniegt arī vecākus, jo, pārnākot mājās, skolēni stāsta vecākiem par skolā piedzīvoto.

Papildu piezīmes

- Ieguvums ir tāds, ka bērniem būtu jāiemācās apzināties pārtikas vērtību, to, kā pārtika tiek ražota un cik daudz laika nepieciešams pārtikas ražošanai. Ir svarīgi šo izpratni sākt apgūt jau agrīnā vecumā. Vēl kāds ieguvums ir tāds, ka šāda veida pasākums ļauj sasniegt vecākus ar bērnu un pusaudžu starpniecību, jo zinātnieki stāsta vecākiem par skolā piedzīvoto, kad viņi pārnāk mājās.
- Problēmu rada jautājums, kā nepārslogot skolotājus, lai viņiem pašiem nebūtu jānāk klajā ar visām aktivitātēm un idejām. Šī iemesla dēļ ir ļoti svarīgi izstrādāt satvaru vai pamatnostādnes ar ierosinātajām aktivitātēm, lai iniciatīva sniegtu labumu visiem skolēniem visās skolās.

IETEIKUMS NR. 22

Ir jāgādā, lai patērētāju rīcībā būtu dati, kas viņiem ļautu apzināt savu ietekmi uz pārtikas izšķērdēšanu un saprast, kā apstrādāt, saglabāt un atkārtoti izmantot produktu pirms un pēc norādītā datuma

(“izlietot līdz” ir drošības termiņš, pēc kura produktu nevajadzētu lietot; “ieteicams līdz” norāda datumu, līdz kuram produkts saglabā tā optimālo kvalitāti)

Iesakām izmantot informatīvus rīkus, lai informētu patērētājus un (atkārtoti) sniegtu viņiem spēju spriest par to, vai produktam patiešām ir beidzies derīguma termiņš. Lai patērētāji būtu informēti par pārtikas produktu lietošanu, atbalstām ieviest labāk nosakāmu marķējumu datumam “ieteicams līdz” — visiem pārtikas produktiem vienā un tajā pašā vietā un ar lielāka izmēra fontu. Turklāt būtu vēlams, lai tieši uz produkta etiķetes būtu piestiprināts kvadrātkods (paredzam iespēju izmantot arī svītrkodu). Kāds būtu tā nolūks? Ar to tiktu sniegta informācija par vislabākajiem produkta uzglabāšanas veidiem, paskaidrots, kā zināt (pēc garšas un smaržas), vai produkts joprojām ir ēdams, kā arī sniegti padomi par citiem produkta pagatavošanas veidiem (piemērs par pielāgotām receptēm). Mūsaprāt, ražotāji ir tie, kas vislabāk zina, kā formalizēt pieejamo informāciju ar kvadrātkoda starpniecību. Attiecībā uz nemarkētiem produktiem, piemēram, augļiem un dārzeņiem, kvadrātkodam būtu jābūt izvietotam šādu produktu stendā, lai izvairītos no lieka iepakojuma. Lai šis informācijas avots būtu pieejams ikvienam, iesakām nepaļauties galvenokārt uz digitālajām tehnoloģijām. Būtu vēlams sagatavot informatīvus līdzekļus arī papīra formātā (piemēram, lielveikalos izvietojot ceļvežus).

Pamatojums/motīvs

Iesakām šo tāpēc, ka, mūsaprāt, ir problemātiski panākt to, lai patērētāji uzņemtos atbildību par iegādātās pārtikas pārvaldību. Sniedzot iepriekš minēto informāciju par pārtikas produktiem, varētu panākt patērētāju izpratni par problēmām saistībā ar derīguma termiņa beigām. Šī ir arī iespēja izskaust maldīgus priekšstatus vai bailes saslimt, ja lieto pārtiku pēc derīguma termiņa beigām. Mēs apzināmies, ka ražotāji piesardzīgi lieto datumu “ieteicams līdz”, lai aizsargātu sevi. Patiesībā pārtikas produktus var lietot arī pēc šī termiņa beigām. Nekādā gadījumā neapšaubām to, cik svarīgi ir norādīt derīguma termiņu, jo tas neapšaubāmi vienmēr ir galvenais svaiguma rādītājs.

Papildu piezīmes

Ieguvums ir tāds, ka ar labi izstrādāta marķējuma palīdzību pēc iespējas labāk informējam patērētājus par ieguvumiem viņu maciņam un videi. Mūsu devīze ir lielisks rezumējums šai idejai: “Iepērcieties saprātīgi un paēdiet lētāk”. Lai iepazīstinātu patērētājus ar šo jauno informācijas avotu un popularizētu to patērētājiem, ierosinām īstenot plašu komunikācijas kampaņu, lai izskaidrotu jaunā rīka mērķi.

IETEIKUMS NR. 23

Standartizētas prakses ieviešana mazumtirdzniecības līmenī, kad patērētājiem tiek reklamēti produkti, kuru derīgums tuvojas termiņam.

Iesakām pārvērtēt tādu produktu iepirkšanu, kuru derīguma termiņš tuvojas beigām, aicinot uzņēmumus pieņemt stratēģiju šādu produktu pārvaldīšanai un vērtības piešķiršanai patērētāju acīs. Šeit ir jādomā, kā uzlabot mājsaimniecību uztveri attiecībā uz šiem produktiem, lai tie nebūtu paredzēti tikai vienai nelielai iedzīvotāju daļai. Šī stratēģija ir iedalīta vairākās daļās:

- veidot regulatīvās īstenošanas daļu Eiropas līmenī, izveidojot šiem produktiem veltītu sadaļu, lai, ieejot veikalā, tie būtu viegli pieejami un atpazīstami; mērķis ir veicināt labākus patēriņa paradumus visiem patērētājiem neatkarīgi no ienākumiem;
- izstrādāt komunikācijas politiku, kurā uzsvērts prātīguma princips un produktu pievilcība, kā arī atbildīga pieejam, veicot iepirkumus (pārtēriņa veicināšanas aspektiem nevajadzētu būt komunikācijas priekšplānā);
- mudināt mazumtirgotājus mainīt savu politiku attiecībā uz produktu, kam drīz beigsies derīguma termiņš, izlikšanu plauktos, proti, darīt to visintensīvākās pircēju plūsmas laikā (ņemot vērā patērētāju paradumus katrā Eiropas valstī).

Pamatojums/motīvs

Iesakām šo tāpēc, ka tādējādi daudzos veikalos tiks stiprināta jau esošā politika un Eiropas mērogā tiks standartizēta paraugprakse. Grupa īpašu uzmanību pievērš šo pasākumu vispārīgā labvēlīgajai ietekmei, kas mainītu priekšstatu par zemo cenu produktiem (ne tikai mājsaimniecībām, bet arī visiem iedzīvotājiem).

Papildu piezīmes

Šis ieteikums piedāvā veidu, kā veicināt uzņēmumu iesaistīšanos ilgtermiņīgā praksē. Tas var īsteni veicināt patērētāju lojalitāti. Tomēr, īstenojot šo ieteikumu, rodas dažas problēmas.

- No mājsaimniecību puses: būt elastīgākām un pielāgot nedēļas ēdienkarti pieejamajiem produktiem.
- No speciālistu puses: apmācīt darbiniekus un ieviest šo jauno politiku praksē.
- No iedzīvotāju puses: pārvarēt maldīgos priekšstatus par šiem produktiem un mainīt uztveri attiecībā uz tiem, proti, joprojām apzināties, ka tie ļauj samazināt izmaksas, bet arī saprast, ka tie galvenokārt palīdz novērst nepārdoto pārtikas produktu problēmu.